

УДК 364-17+659.125.37

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.29.19>

«КРИТИЧНА ТЕОРІЯ» РЕЯ БРЕДБЕРІ В РОМАНІ «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ»

Костянтин Райхерт

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
факультет історії та філософії, кафедра філософії
вул. Дворянська, 2, 65082, м. Одеса, Україна*

У романі «451 градус за Фаренгейтом» Р. Бредбері засобами художньої літератури досліджує можливі наслідки розвитку культур-індустрії (термін Т. В. Адорно та М. Горкгаймера), основаної на технічних засобах масової інформації та комунікації, таких наприклад як кінематограф, радіо та телебачення. Культур-індустрія створює масовий культурний продукт, який має спрощений характер, щоб, з одного боку, бути доступним до якнайбільшої чисельності людей, а з іншого боку, щоб не образити будь-яку спільноту людей, щоб не втратити споживачів. Це спричиняє уніфікацію людей (робить усіх людей однаковими), а отже, нічим не відмінними від речей (товарів), які масово виробляються індустріями. Таким чином, культур-індустрія перетворює людину на річ, уречевлює (реїфікує, упередметнює) людину. Уречевлення людини досягається не лише безпосереднім впливом технічних засобів масової інформації та комунікації, але також через освітню систему, яка, з одного боку, має пристосовуватися під здібності учнів, низька якість яких продиктована впливом культур-індустрії, та політичні реалії (фактично політкоректність), а з іншого – включає освітян, які можуть перебувати під впливом культур-індустрії, що також може впливати на якість їхнього навчання. Критика культур-індустрії, запропонована Р. Бредбері в романі «451 градус за Фаренгейтом», збігається з критикою культур-індустрій, запропонованою представниками критичної теорії Т.В. Адорно та М. Горкгаймером. Останні вважали, що культур-індустрія спричиняє комодифікацію культури, тобто уречевлення культури, що своєю чергою спричиняє втрату індивідуальної творчості й утопічної критики, яка необхідна для можливого реформування суспільства. У контексті критичної теорії Т.В. Адорно роман «451 градус за Фаренгейтом» є раціоналізацією тієї паніки, яку Р. Бредбері, як інтелектуал, відчуває у зв'язку з приходом масової культури. Цією раціоналізацією Р. Бредбері намагається звільнити від чар світ, у якому домінує культур-індустрія, показавши можливий конфлікт між вдумливою людиною та суспільством, яке побудоване на уречевленні та відчуженні.

Ключові слова: антиутопія, критична теорія, культурна індустрія, уречевлення, Франкфуртська школа.

Нині під «критичною теорією» розуміють не лише критичну теорію, створену в 1930-х роках представниками Інституту соціальних досліджень у Франкфурті-на-Майні (більш відомого під назвою «Франкфуртська школа»), такими, наприклад, як Теодор В. Адорно, Вальтер Беньямін, Макс Горкгаймер, Лео Левенталь, Герберт Маркузе, Еріх Фромм, а ще теоретичні дослідницькі програми, створені на базі неомарксизму, семіологічного аналізу ідеологій і масової свідомості (Ролан Барт, Жан Бодріяр, Жак Дерріда, Мішель Фуко та інші) та конструктивістської соціології (П'єр Бурдьє), та певну інтелектуальну індустрію критично налаштованих інтелектуалів Заходу, які надихаються цінностями суспільної справедливості [1]. Як можна бачити, спочатку «критичною теорією» дослідники позначали конкретну теорію в межах соціальної філософії Франкфуртської школи, згодом теоретичні дослідницькі програми, які виникли, зокрема, завдяки неомарксизму, у заро-

дженні якого брали безпосередню участь філософи Франкфуртської школи, та пізніше певну інтелектуальну індустрію, на яку так чи так могли впливати Франкфуртська школа та теоретичні дослідницькі програми.

Я вважаю, що до представників критичної теорії як певної інтелектуальної індустрії критично налаштованих інтелектуалів Заходу можуть належати «люди мистецтва», зокрема письменники. Прикладом такого критично налаштованого інтелектуала може бути американський письменник, який працював у жанрах літератури жахів, наукової фантастики та повсякденного роману Рей Бредбері. Найбільш яскравим виразником «критичної теорії» Р. Бредбері можна вважати класичну антиутопію/дистопію/роман-попередження (залежно від класифікації) «451 градус за Фаренгейтом».

Цей роман є предметом досліджень у сучасному академічному середовищі, оскільки зображене в ньому суголосне сучасним реаліям. Як правило, роман «451 градус за Фаренгейтом» розглядається за допомогою аналітичних стратегій Мішеля Фуко [2–6] та Жана Бодріяра [2; 4; 8], спрямованих на критику «поліцейської держави», або як критика тих чи тих аспектів сучасного західного суспільства та культури [9–14].

У цій роботі я продемонструю «критичну теорію», яка лежить в основі роману Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом». Це – **мета** цього дослідження.

Німецький соціолог Ян Арндт Фюзе вважає, що хороша наукова фантастика виконує ті ж самі функції, що і критична теорія. Це передусім пов'язано з тим, що радикальна критика, а критична теорія тяжіє до радикальної критики, є «елементом естетичного дискурсу теперішнього» [15, с. 237]. Тут треба зауважити, що Я.А. Фюзе вважає, що наукова фантастика може відігравати дві ролі (чи переслідувати дві мети): одна її роль – це відвертання уваги від проблем, які турбують людей, через розваги (своєрідна форма втечі від реальності), а інша роль – соціальна критика [15, с. 237]. На мою думку, цей науково-фантастичний твір може водночас грати дві ролі: соціальна критика, інтегрована в науково-фантастичний твір, може бути елементом, який надає імовірність (правдоподібність) самому твору (хоча не можна виключати випадків, коли соціальна критика непередбачено міститься в творі).

Соціальна критичність наукової фантастики є певним наслідуванням жанру утопії. Ось два зауваження щодо цього: одне від американського філософа Оскара Шафтла, друге – від американського літературознавця Карла Фрідмана: «Невиразно пов'язана методом з великими утопіями, наукова фантастика підкріплена твердою речовиною (*solid matter*), запозиченою від Платона, Кампанелли, Мора та Велза, а природний камуфляж із часу (майбутнє) та простору (інші планети та галактики) дає змогу деяким авторам робити гострі коментарі щодо того, що відбувається тут і зараз» [16, с. 97]. «Будь-який науково-фантастичний твір є утопією, текстом, чиєю вихідною дією (хоча ця дія, зрештою, може бути значно піддана сумніву) є відмова у статус-кво на користь соціальної альтернативи, яка не є нашою, але яка в кращому чи гіршому випадку може принаймні в принципі стати нашою» [17, с. 188].

К. Фрідман вбачає подібність наукової фантастики до критичної теорії в тому, що «як і критична теорія, наукова фантастика, загалом, не може ніколи обмежити себе «підтвердженням і класифікацією категоріями, які є нейтральними, тобто категоріями, які є невід'ємними для успадкованих способів життя» [17, с. 188]. Однак не лише одна ця вказана у наведеній цитаті спільність об'єднує наукову фантастику та критичну теорію. Я.А. Фюзе вказує на те, що «однією з основних ідей критичної теорії та багатьох науково-фантастичних фільмів є питання щодо можливостей розуму (*Möglichkeit von Vernunft*)» [15, с. 226]. Згідно з думкою представників Франкфуртської школи М. Горкгаймера,

Т.В. Адорно та Г. Маркузе капіталістичне суспільство спотворює (реїфікує, уречевлює, упредметнює) розум: «Реальні суспільні умови будуть формуватися капіталістичними виробничими відношеннями, пригнобленнями робітничого класу капіталом і орієнтацією на прибуток. Проте люди не зможуть розпізнати цю суспільну реальність, тому що, зокрема, їхній розум буде спотворений різними механізмами» [15, с. 227], наприклад, системою зірок, людей, які стали відомими завдяки підвищеній увазі засобів масової інформації та комунікації.

Система зірок – це приклад дії того, що Т.В. Адорно та М. Горкгаймер назвали «культур-індустрією» (або «культурною індустрією») [18, с. 94–136]. Культур-індустрія – це комодифікація культури, тобто сама культура є річчю, яка продається та покупається. Це суперечить, на думку Т.В. Адорно та М. Горкгаймера, вихідному розумінню культури: від початку поняття «культура» прирівнювалося до поняття «мистецтво», під яким розуміли виняткові форми людської творчості. Культура була проявом індивідуальності, а не масовості. Культура була здатна на утопічну критику. Культур-індустрія – це масова культура, в якій індивідуальна творчість і утопічна критика втрачаються.

Мабуть, саме проти культур-індустрії спрямована критика Р. Бредбері, запропонована в романі «451 градус за Фаренгейтом». Згідно з Р. Бредбері, роман «451 градус за Фаренгейтом» не є оповіданням про урядову цензуру. Ще роман не є відповіддю сенатору Джозефу Мак-Карті, чий розслідування вже навіювали страх і пригнічували творчість тисяч [19]. Р. Бредбері дає чітко зрозуміти, що роман «451 градус за Фаренгейтом» – це «оповідь про те, як телебачення знищує інтерес до читання літератури» [19]. Отже, роман Р. Бредбері – це критика телебачення, яке цілком можна розглядати як культур-індустрію чи культурну індустрію, тому що телебачення націлене на масового глядача.

Показовою є сцена в романі, в якій дружина головного героя Монтега – Мілдред – нетерпляче чекає, коли вже її чоловік піде на роботу, щоб насолодитися переглядом телевізійної п'єси. Фактично це навіть не перегляд, а повноцінна участь у п'єсі, тут телебачення передбачає інтерактив. Ось пояснення самої Мілдред: «П'єса з розгортанням на всі чотиристі екрани. Починається через десять хвилин. Сьогодні вранці я одержала поштою свою роль. Я дещо їм запропонувала, це повинно мати успіх у глядача. П'єсу писали, опускаючи одну роль. Зовсім нова ідея! Цю роль господарки дому виконую я. Коли треба подати репліку, якої немає в п'єсі, всі дивляться на мене з трьох стін, і я промовляю цю репліку. Ось, наприклад, чоловік каже: «Що ти про це думаєш, Гелен?» – і дивиться на мене, а я нібито сиджу отут, у центрі сцени, бачиш? І відповідаю... Стривай, що ж я відповідаю? – Вона почала водити пальцем по рядках п'єси. – Ага, я відповідаю: «По-моєму, це чудово!» І п'єса йде далі, поки він скаже: «Ти згодна з цим, Гелен?» Тоді знов я кажу: «Авжеж, згодна!» Хіба не цікаво, Гаю?» [20, с. 209]. Після цього Мілдред починає вмовляти Монтега купити четверту телевізорну стіну, мабуть, щоб ще більше посилити ефект занурення в телевізійні програми. Монтег відмахується словами, що одна така телевізорна стіна коштує третину річної зарплатні Монтега – і це за умови, якщо вони будуть заощаджувати [20, с. 209].

Уся ця сцена чудово показує, як функціонує телебачення як культурна індустрія: телебачення надає розваги для споживання; щоб споживати ці розваги, необхідний телевізійний пристрій; щоб споживати ще більше та глибше телевізійні розваги, треба мати більш досконалий телевізійний пристрій, а отже, треба або вдосконалювати вже наявний пристрій, або придбати більш досконалий, і так можна до нескінченності, споживання телевізійних програм може бути безмірним.

Таке безмірне споживання не минається безслідно. В сцені, що передує цій, уже розглянутій, Монтег повертається додому та знаходить Мілдред при сконі, тому що вона проковтнула все снодійне [20, с. 202–207]. Автор роману не пояснює, чому вона це зробила: була це спроба самогубства чи це просто випадковість. Поясненням останнього може бути те, що вона так захопилася споживанням телебачення, що зовсім забула про кількість уже прийнятих пігулок.

Важливо, що в романі сказано, що Мілдред вже два роки приймає снодійне перед сном [20, с. 203]. Чи не пов'язано це з тим, що її нервова система виснажена постійним споживанням телебачення?

Проте культур-індустрія в романі «451 градус за Фаренгейтом» – це не лише телебачення. Це, наприклад, музика, яку можна послухати через навушники («черепашки») чи «музичний екран», на якому «бігають барвисті візерунки» [20, с. 218]. Виглядає так, що вся культур-індустрія в романі побудована на аудіо та відео, причому часто і те і те має абстрактний характер [20, с. 218]. Навіть у музеях картини виставляють лише абстрактні [20, с. 218]. З чим це пов'язано? Відповідь на це питання дає начальник Монтега – бренд-мейстер Бітті в своїй лекції, яку він прочитав Монтегу та Мілдред.

З лекції Бітті зрозуміло, що в становленні культур-індустрії, описаної в романі «451 градус за Фаренгейтом», брали участь два чинники. *Перший чинник* – це технічні засоби відтворення. Серед цих технічних засобів ключову роль зіграла фотографія: «По-справжньому діло пішло на лад лише з упровадженням фотографії. А потім на початку ХХ століття – кіно, радіо, телебачення; дуже скоро все стало масовим» [20, с. 236]. Бітті вказує, що масовість спричинила спрощеність: «зміст фільмів, радіопередач, журналів, книжок зменшився до певного стандарту» [20, с. 237]; «обсяг книжок зменшується. Стисле видання. Переказ. Екстракт» [20, с. 237]; зрештою, «твори класиків скорочуються до п'ятнадцятихвилинної радіопередачі. Далі ще більше: один стовпчик тексту, який можна прочитати за дві хвилини. І нарешті – десять – п'ятнадцять рядків для енциклопедичного словника» [20, с. 237]. Не останню роль у спрощенні зіграло прискорення темпу життя [20, с. 237–238].

Отже, технічні можливості прискорили темп життя пересічної людини та зробили культуру масовою; все це спричинило спрощеність продуктів культури та швидкість споживання цих продуктів культури. Як наслідок, це спричинило неспроможність людей подовгу тримати одержану інформацію в пам'яті та взагалі на чомусь подовгу концентрувати свою увагу [20, с. 237–238]. З огляду на цю неспроможність людей працює освітня система, яка все більше і більше скорочує дисципліни, які потребують багато читати, писати та думати на кшталт історії, мовознавства та філософії [20, с. 238]: тут можливе не просте пристосування освітньої системи під здібності учнів, але неспроможність уже самих освітян навчати складних речей.

Другий чинник – це будь-які суспільні рухи проти дискримінації. Зростання населення спричинило розпад людей на групи, спільноти: «Візьмемо різні дрібні угруповання в нашій цивілізації. Що численніше населення, то більше таких угруповань. І стежіть, образити котре-небудь із них – любителів собак чи котів, лікарів, адвокатів, торговців, начальників, мормонів, баптистів, унітаріанців, нащадків китайських, шведських, італійських, німецьких, ірландських емігрантів, техасців, бруклінців, жителів Орегону чи Мехіко» [20, с. 239]. Боротьба з дискримінацією за будь-якою ознакою спричинила відхід від рівності в правах і свободах людей, що закріплено в Конституції США, до однаковості всіх людей [20, с. 240]. Культур-індустрія (читай: капіталізм) пристосувалася до нових умов, щоб не втратити прибуток і масовість, і почала виробляти такий

культурний продукт, який не образить нікого, який не буде містити жодний подразник для жодної спільноти людей. Через це весь продукт, який виробляється культур-індустрією, або є дуже абстрактним за змістом (дуже загальні діалоги в телевізійних програмах і кінофільмах, загальні фрази в піснях тощо – фактично відсутня глибина), або апелює безпосередньо до відчуттів (активні види спорту, фізичні розваги). Та людина для такої культур-індустрії через те, що всі люди розуміються та робляться однаковими, сама перетворюється на річ – відбувається уречевлення (реїфікація) людини, про що писали Д. Лукач і представники Франкфуртської школи.

Сказане вище свідчить про те, що Р. Бредбері в романі «451 градус за Фаренгейтом» окреслює концепцію, яка є подібною до критичної теорії, запропонованої представниками Франкфуртської школи: Р. Бредбері демонструє, що культур-індустрія в окремо взятій капіталістичній країні (тут – це Сполучені Штати Америки) виникає «природним» шляхом через створення технічних засобів масового виробництва продуктів культури, продуктів, які треба нав'язати якнайбільшій чисельності людей і до яких треба надати доступ якнайбільшій чисельності людей. Масовість культурного продукту спричиняє спрощення змісту цього продукту – щоб усі мали змогу його споживати. При цьому масовість культурного продукту потребує від його виробника зважати на думку тих чи тих спільнот, щоб не образити когось, а отже, щоб не втратити частку прибутку. Масовість, спрощеність і «політкоректність» культурного продукту перетворює через свій зміст людину на масового споживача та робить усіх людей однаковими, а отже, нічим не відмінними від речей (товарів), які масово виробляються індустріями. Таким чином, культур-індустрія перетворює людину на річ, уречевлює (реїфікує, упредметнює) людину.

Навіщо Р. Бредбері фактично створює свій аналог «критичної теорії»? Можливо, щоб врятувати книги та читання книг. Можливо, Р. Бредбері вважав, що читання книг формує в людині уяву, критичне мислення та тягу до спілкування, тому що читання книги потребує певних зусиль: довге й уважне читання, розуміння того, що ти читаєш тощо. Між тим можна спробувати відповісти на це питання в інший спосіб.

Т.В. Адорно, представник Франкфуртської школи, в своїй роботі, присвяченій розбору антиутопії Олдоса Гакслі «Який чудесний світ новий!» (*Brave new world*), написав таке: «Негнучка індивідуальність (*refractory individual*), яка не капітулює та цілком не замикається на собі, вкинута в шок, до якого світ речей, сконцентрований у величезних блоках, спричиняє будь-що, що не перетворюється на річ. Безсилий (*impotent*) у машинерії (*machinery*) універсально розвинутих товарних відношень, інтелектуал реагує на цей шок панікою» [21, с. 98]. На думку Т.В. Адорно, роман О. Гакслі «Який чудесний світ новий!» є «вираженням цієї паніки, чи, скоріше, її раціоналізації (*rationalization*)» [21, с. 98]. Можна уявити, що ця думка Т.В. Адорно справедлива також для роману «451 градус за Фаренгейтом»: Р. Бредбері цим романом раціоналізує ту паніку, яку він, як інтелектуал, відчуває у зв'язку з приходом масової культури. Якщо це так, то сказані Т.В. Адорно слова щодо роману О. Гакслі можна застосувати також до роману Р. Бредбері; ось ці слова: «Роман, фантазія щодо майбутнього з рудиментарним сюжетом, намагається ухопити цей шок через принцип звільнення світу від чарів, доведення його до принципу абсурду та вивести ідею людської гідності з розуміння нелюдності. Вихідним пунктом, видається, є універсальна подібність усього масово виробленого, речей і людей» [21, с. 98]. Р. Бредбері намагається звільнити від чарів той світ, у якому домінує культур-індустрія, показавши, що може спричинити домінування масової культури та культурних індустрій, а сама людина може перетворитися на річ, тобто вона нічим не буде відрізнятися від інших речей, включаючи штучно вироблені. Для цього Р. Бредбері вдається до абсурду: пожежники в його романі

не гасять пожежі, а спалюють книжки, які в той чи той спосіб заважають культур-індустрії робити всіх людей однаковими, стандартизованими, речами не лише через культурні продукти, але також через освітню систему.

Головний герой роману Р. Бредбері, пожежник Монтег, усвідомлює весь абсурд світу, в якому він живе, лише тоді, коли жінка гине в пожежі разом із її книжками: «Досі все було просто – все одно, що зняти нагар із свічки. Спочатку приїздила поліція, жертві заклеювали рота пластирем, зв'язували і, кинувши в блискучий «жук»-автомобіль, кудись відвозили. Отже, коли прибували пожежники, будинок уже був порожній. Ніхто не страждав, хіба що *речі!* А речі не відчують болю, вони нічого не відчують, не кричать і не плачуть, як може закричати й заплакати ця жінка, отож, твоє сумління опісля тебе не мучить. Звичайна собі чистка, робота прибиральника. Все по черзі. Давай сюди гас! У кого сірники?» [20, с. 222]. Ставши свідком загибелі жінки разом із її книжками, Монтег усвідомлює силу книги та вступає в конфлікт із суспільством, культур-індустрією.

Конфлікт людини та суспільства – це важливий аспект жанру антиутопії (дистопії, роману-попередження): людина тим чи тим чином дає опір соціальній системі. Але тут це ще є вираженням «критичної теорії» Р. Бредбері, тому що «критична теорія ґрунтується на напрузі між суб'єктом і суспільством – між людьми, здатними на оригінальний розум, і соціальними структурами, які уречевлюють і відчужують» [15, с. 230]. У романі «451 градус за Фаренгейтом» людиною, що здатна на оригінальний розум, оригінальне мислення, є сімнадцятирічна дівчина Клариса, яка постійно спостерігає за світом і розмірковує, за що її вважають психічно нездоровою або дивачкою. Саме спілкування з нею підготовлює Монтега до конфлікту проти соціальної системи, хоча останньою краплею виявляється спалення жінки з її книжками. Спілкування, особливо якщо воно підкріплене читанням книг, а отже, сформованою більш-менш уявою та критичним мисленням, є небезпечним для соціальної системи, яка ґрунтується на культур-індустрії, тому що воно провокує думки та необхідність ними ділитися, наприклад, у вигляді питань.

У підсумку в романі «451 градус за Фаренгейтом» Р. Бредбері засобами художньої літератури досліджує можливі наслідки розвитку культур-індустрії (термін Т.В. Адорно та М. Горкгаймера), основаної на технічних засобах масової інформації та комунікації, таких наприклад як кінематограф, радіо та телебачення. Культур-індустрія створює масовий культурний продукт, який має спрощений характер, щоб, з одного боку, бути доступним якнайбільшій чисельності людей, а з іншого боку, щоб не образити будь-яку спільноту людей, щоб не втратити споживачів. Це спричиняє уніфікацію людей (робить усіх людей однаковими), а отже, нічим не відмінними від речей (товарів), які масово виробляються індустріями. Таким чином, культур-індустрія перетворює людину на річ, уречевлює (реїфікує, упредметнює) людину. Уречевлення людини досягається не лише безпосереднім впливом технічних засобів масової інформації та комунікації, але також через освітню систему, яка, з одного боку, має пристосовуватися під здібності учнів, низька якість яких продиктована впливом культур-індустрії, та політичні реалії (фактично політкоректність), а з іншого боку, включає освітян, які можуть перебувати під впливом культур-індустрії, що також може впливати на якість їхнього навчання.

Критика культур-індустрії, запропонована Р. Бредбері в романі «451 градус за Фаренгейтом», збігається з критикою культур-індустрії, запропонованою представниками критичної теорії Т.В. Адорно та М. Горкгаймером. Останні вважали, що культур-індустрія спричиняє комодифікацію культури, тобто уречевлення культури, що своєю чергою спричиняє втрату індивідуальної творчості й утопічної критики, яка необхідна для можливого реформування суспільства.

У контексті критичної теорії Т.В. Адорно роман «451 градус за Фаренгейтом» є раціоналізацією тієї паніки, яку Р. Бредбері, як інтелектуал, відчуває у зв'язку з приходом масової культури. Цією раціоналізацією Р. Бредбері намагається звільнити від чар світ, у якому домінує культур-індустрія, показавши можливий конфлікт між вдумливою людиною та суспільством, яке побудоване на уречевленні та відчуженні.

Список використаної літератури

1. Немцев М.Ю. Современная критическая теория: понятие и генезис. *Интеллектуальный потенциал Сибири для развития России: Философия–Наука–Образование* : сб. ст. Всерос. науч. конф. «Сибирский философский семинар». Красноярск : СФУ, 2012. С. 32–35.
2. Abootalebi H. The Omnipresence of Television and the Ascendancy of Surveillance/Sousveillance in Ray Bradbury's Fahrenheit 451. *k@ta: A Biannual Publication on the Study of Language and Literature*. 2017. No 1. Pp. 8–14.
3. Joodaki A.H. Supervision without Vision: Post-Foucauldian Surveillance in Ray Bradbury's Fahrenheit 451. *The IUP Journal of English Studies*. 2015. No. 4. Pp. 7–18.
4. Joodaki A.H. The Ubiquitous Effect of Television and Dominant Surveillance in Ray Bradbury's Fahrenheit 451. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*. 2015. No. 3. Pp. 223–230.
5. Pundir A. A Foucauldian Study of Power Structures in Fahrenheit 451. *Literary Herald*. 2017. No. 3. Pp. 174–178.
6. Saad M., Reshi A.H. Doll Melts of Its Own Heat: A Foucauldian Study of Power Structures in Fahrenheit 451. *International Journal of Innovative Research and Studies*. 2014. No. 10. Pp. 2–8.
7. Lee S. To Be Shocked to Life Again: Ray Bradbury's Fahrenheit 451. *The Explicator*. 2014. No. 2. Pp. 142–145.
8. Seed D. The Flight from the Good Life: Fahrenheit 451 in the Context of Postwar American Dystopias. *Journal of American Studies*. 1994. No 2. Pp. 225–240.
9. Гришкова Л.В. Конфликт цивилизации и культуры в романе Р. Бредбері «Fahrenheit 451». Универсальное и культурно-специфичное в языках и литературах / отв. ред. Д.В. Портнягин. Курган : Курганский государственный университет, 2012. С. 11–17.
10. Connor G. Spelunking with Ray Bradbury: The Allegory of the Cave in Fahrenheit 451. *Extrapolation*. 2004. No. 4. Pp. 408–418.
11. Dos Santos L.M., da Rosa Vivian I.M. Fahrenheit 451: do simbolismo épico ao intempestivo contemporâneo. *Polifonia*. 2020. Vol. 27. No. 45. Pp. 65–79.
12. Mäki F. A Discourse study of Fahrenheit 451: Hegemony, Otherness and Class struggle: Student thesis. Umeå : Umeå University, 2019. 31 p.
13. McGivern R.O. What “Carried the Trick”? Mass Exploitation and the Decline of Thought in Ray Bradbury's Fahrenheit 451. *Extrapolation*. 1996. No. 3. Pp. 245–256.
14. Zhe Z., Huang X. Postmodern Humanism in English Dystopian Novels: From Animal Farm to Fahrenheit 451. *Studies in Literature and Language*. 2020. Vol. 20. No. 1. Pp. 12–20.
15. Fuhse J.A. Das Andere der Gesellschaft – Science-Fiction als Kritische Theorie. *Soziale Welt*. 2003. Vol. 54. No. 3. S. 223–239.
16. Shaftel O. The Social Content of Science Fiction. *Science & Society*. 1953. Vol. 17. No. 2. Pp. 97–118.
17. Freedman C. Science Fiction and Critical Theory. *Science Fiction Studies*. 1987. Vol. 14. No. 2. Pp. 180–200.
18. Horkheimer M., Adorno T.W. Dialectic of Enlightenment: Philosophical Fragments. Stanford : Stanford University, 2002. 282 p.

19. Boyle Johnston A.E. Ray Bradbury: Fahrenheit 451 Misinterpreted. *LA Weekly*. May 30, 2007. URL: <https://www.laweekly.com/ray-bradbury-fahrenheit-451-misinterpreted/> (дата звернення: 15.06.2020).
20. Бредбері Р. 451 градус за Фаренгейтом / пер. з англ. С. Крижевич. Бредбері Р. Марсіанські хроніки. Повісті, оповідання. Київ : Дніпро, 1988. С. 195–203.
21. Adorno T.W. Aldous Huxley and Utopia. *Prisms*. Cambridge, MA : MIT Press, 1997. Pp. 95–118.

RAY BRADBURY'S "CRITICAL THEORY" IN THE NOVEL "FAHRENHEIT 451"

Konstantin Rayhert

*Odesa I. I. Mechnikov National University,
Faculty of History and Philosophy, Department of Philosophy
Dvoryanskaya str., 2, 65082, Odessa, Ukraine*

The study considers the novel "Fahrenheit 451" as a manifestation of speaking conventionally "critical theory" of Ray Bradbury. In the novel by means of fiction R. Bradbury explores the possible consequences of the development of cultural industries (the term of T.W. Adorno and M. Horkheimer), based on technical media and communication, such as, for example, cinema, radio and television. The culture industry creates a mass cultural product that is simplified in order to be accessible to as many people as possible and not to offend any community of people, so as not to lose consumers. This causes the unification of people (makes all people the same), and therefore makes no different between human beings and things (commodities) that are mass-produced by the industries. Thus, the culture industry transforms human being into a thing, materializes (reifies, objectifies) human being. The reification of human being is achieved not only through the direct effect of technical media and communication, but also through the educational system, which, on the one hand, must adapt towards the abilities of students, whose low quality is dictated by the effects of cultural industries and political realities (political correctness), and, on the other hand, includes educators who may be influenced by the culture industry, which may also affect the quality of their teaching. The criticism of cultural industries introduced by R. Bradbury in the novel "Fahrenheit 451" coincides with the criticism of culture industry introduced by the critical theorists T.W. Adorno and M. Horkheimer. T.W. Adorno and M. Horkheimer believed the culture industry caused the commodification of culture, i.e. the embodiment of culture, which in turn caused the loss of individuality's creativity and utopian criticism, which was necessary for the possible reforms of society. In the context of T.W. Adorno's critical theory, the novel "Fahrenheit 541" is a rationalization of the panic that R. Bradbury, as an intellectual, feels with respect to the mass culture coming. By means of the rationalization R. Bradbury seeks to disenchant the world, where the culture industry dominates, and shows a possible conflict between a reasonable person and a society based on reification and alienation.

Key words: critical theory, culture industry, dystopia, Frankfurt school, reification.